

บทนำในวารสารปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

เขียนโดย คุณทิพย์พาพร ตันตีสุนทร

ระหว่างปี 2547-2555

พฤษภาคม 2547

คนไทยกับการเมือง

ทุกวันนี้คนไทยสนใจการเมืองมากขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารช่วยให้ข่าวสาร เศรษฐกิจ การเมือง เป็นเรื่องใกล้ตัว

การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหา/แบ่งสรรผลประโยชน์ ทำให้ผู้คนละเลยการเมืองใน ความหมายของการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การสร้างคุณธรรม คุณค่าเพื่อผู้อื่น

คุณอุตร ตันตีสุนทร กล่าวไว้ในหลายวาระว่า นักการเมืองคือผู้ที่พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม เขา จึงต้องการการเมืองเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

คุณแก้วนี้ จิวปัญญา นายก อบต.ตากออก อ.ตากออก จ.ตาก บอกเล่าประสบการณ์ตรงของเธอ ว่า ต้องซื้อสตั๊ดและกล้าหาญเพื่อส่วนรวม

มีจดหมายจาก “เยาวชนพลเมือง” เข้ามายังสถาบันนโยบายศึกษา หลายฉบับเขียนถึงความ ต้องการเข้าไปมีบทบาทในสังคม อยากสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับครอบครัว ชุมชน ส่วนรวม จนถึง ประเทศชาติ อยากเข้าไปคิดแก้ปัญหาในหมู่บ้านของตนเอง เข้าใจว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกสังคมที่ ไม่หยุดนิ่ง รู้จักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นสำนึกดีจากภายในจิตใจที่ผ่านการเรียนรู้จากการชี้แนะ และประสบการณ์ตรง

ขอบคุณปุมชีวิตเด็กบ้านนอกคนหนึ่งใช้ชีวิตยาวนานไกลไต่ความฝันและมีความคิดที่แตกต่างจาก คนอื่น ด้วยความอดทน หมั่นเพียรและเสียสละ เขาคือคุณนิติภูมิ นวรัตน์ ที่เยาวชนภูมิใจได้รู้จัก

สิ่งเหล่านี้คือหัวใจของพลเมือง

สังคมไทยยุคกระจายอำนาจในกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเราเคยตั้งคำถามหรือยังว่า เราจะ สร้างพลเมืองอย่างไร เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและทักษะในการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวมมากขึ้น ดีขึ้น

เราจะสร้างอุดมการณ์ “พลเมือง” อย่างไรให้คนไทยรู้จักตนเอง รักและรู้คุณค่าของชุมชนและ สังคมที่แวดล้อมเราอยู่ ซึ่งการที่คนจะรู้จักและรักสิ่งที่อยู่กับตัวและอยู่ใกล้ตัวนี้ได้ เขาต้องมีสำนึกรักใน สิ่งนั้น และพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนในการสร้างและรักษา เป็นการนำตนเองเข้าไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่เป็น ผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำนึกรักต่อสังคมส่วนรวมโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นคุณที่มีค่ามากกว่าตราค่า ด้วยมูลค่าใดได้

คนไทยกับการเมือง ล้มลุกคลุกคลานมานานมากแล้วในอดีต วันหนึ่งคงจะไม่มียะไรดีไปกว่า การลดความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมอย่างสันติ การจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ส่งเสริม ให้คนไทยเรียนรู้ทางการเมือง ย่อมก่อให้เกิดเสถียรภาพทั้งของรัฐบาลและของพลเมือง

พลเมืองไทย

งานเปิดตัวหนังสือ “คนไทยกับการเมือง” เมื่อวันที่ 9 มิถุนายนที่เพิ่งผ่านไป มีผู้เข้าร่วมงานคับคั่งเกินร้อย เป็นการคับคั่งที่เป็นความตั้งใจของผู้มาโดยแท้ จะโดยการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพของสื่อหลายฉบับ หรือการที่สถาบันนโยบายศึกษามีกลุ่มแฟนคลับเจ้าประจำที่ชอบเวทีการเมือง สาธารณะที่จัดเป็นประจำอยู่แล้ว ก็ยังพบว่ามีแฟนพันธุ์แท้ของผู้วิจัยมาอีกหลายสิบคน

ทุกคนที่มาจากของสถาบันฯ เกินกว่าครึ่งจะคุ้นหน้าคุ้นตากันดีเพราะมาบ่อย ผู้ร่วมงานหลายท่านบอกว่าเหมือนได้มาพบปะสังสรรค์กับผู้ร่วมงานกันเอง เป็นบรรยากาศที่ชื่นมื่น อิ่มเอมกับข้อมูลใหม่ ประเด็นใหม่ เอาติดตัวกลับไปแก้ปัญหาทันต่อ

ความหลากหลายของกลุ่มคนที่ต่างมีความคิดอิสระแต่รวมกันด้วยความสนใจในเรื่องที่เหมือนกัน และมีโอกาสมาพบปะกันได้บ่อยๆ มีที่นี้ที่เดียว คือ เวทีสาธารณะที่สถาบันนโยบายศึกษาจัดขึ้นปีละหลายครั้ง ทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เราพบว่า มีสมาชิกติดตามเข้าร่วมงานอย่างต่อเนื่อง บางครั้งต้องเดินทางจากต่างจังหวัดเพื่อมาเข้าร่วมงานที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ

หลายๆ ครั้งในเวทีเช่นนี้จะมีผู้ร่วมงานลุกขึ้นร่วมอภิปรายให้ทัศนะ ความเห็น รวมทั้งเชิงป่นว่าคนไทยเพื่อการเมืองบ้าง หรือไม่ก็ การเมืองไทยน่าเบื่อบ้าง เป็นวิวาทะที่หลากหลาย

สถาบันฯ เปิดเวทีสาธารณะสำหรับการเมืองการประชาชนเช่นนี้ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2529 จนถึงปัจจุบัน ก็นานจะร่วม 2 ทศวรรษแล้ว

พบว่าคนไทยสนใจการเมืองน้อย หรือไม่ให้ความสนใจการเมืองอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพราะคนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักว่าชีวิตที่ดำรงอยู่ทุกวันนี้มีนโยบายและผลประโยชน์ทางการเมืองครอบงำอยู่อย่างเบ็ดเสร็จ

และกลุ่มคนจำนวนน้อยที่เองแหละที่เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทุกครั้งไป

คุณสมบัติของคนกลุ่มดังกล่าวตรวจสอบแล้วพบว่า กลุ่มเขาเหล่านี้สนใจทุกเรื่องรอบตัว มองเห็นและเข้าใจ อีกทั้งพร้อมที่จะเข้าไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขตามกำลังความสามารถ มีจิตใจวิพากษ์วิจารณ์ต่อปัญหาของสังคมบ้านเมือง แล้วไม่นั่งดูตาย เป็นพฤติกรรมและวัฒนธรรมของพลเมืองที่เคยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้สังคมก้าวหน้า การพลิกประวัติศาสตร์ไทยเมื่อปี 2475, 14 ตุลาคม 2514, 6 ตุลาคม 2516 และพฤษภาคม 2535 กระทั่งกรณีธงเขียว ขานรับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

สังคมไทยวันนี้ยังมีพื้นที่อีกมากสำหรับคนไทยได้เข้าไปแสดงบทบาทพิทักษ์สังคมและมีความกล้าหาญเพื่อส่วนรวม ไม่ตามกระแส อันเป็นบทบาทของพลเมืองไทยโดยแท้

สิงหาคม 2547

การสร้างความเป็นพลเมือง

ถ้ายังจำกัดได้ดี เมื่อต้นปีนี้มีกรณีนักเรียนมัธยมปลายจากจังหวัดสกลนครสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่ไม่สามารถเข้าเรียนได้ เพราะไม่มีสถานภาพในการเป็น “พลเมือง” ไทย อันเนื่องมาจากบิดามารดาเป็นต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยและถูกถอนสัญชาติไปตามประกาศคณะปฏิวัติที่ 337 เมื่อปี 2515 นักเรียนผู้นี้ทำเรื่องร้องเรียนจนทุกฝ่ายได้เข้ามาช่วยตรวจสอบความถูกต้อง ใช้เวลาเพียง 4 วัน ก็มีบัตรประชาชนเป็นของตนเองสมใจ

ผลพวงของนโยบายที่สร้างขึ้นเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ แต่กลายเป็นความไม่มั่นคงของราษฎร จากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ กลายเป็นกรณีศึกษาเร่งให้ทุกฝ่ายเข้ามาแก้ไข ไม่ว่าจะกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มหาวิทยาลัย และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มาบัดนี้ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ก็ชูบัตรสมาร์ทการ์ด (Smart Card) บัตรประชาชนแบบใหม่ที่เก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้มากมาย เพื่อใช้แบบเบ็ดเสร็จ คนไทยจะได้เริ่มใช้บัตรนี้ในปี 2547 บัตรนี้จะทำให้ออกบัตรคนพิการไทยทุกคนที่ไปร่วมแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ประเทศกรีซ เป็นกลุ่มแรก ซึ่งแต่เดิมมีนโยบายที่จะทำให้ออกบัตรคนพิการ 3 กลุ่มแรก คือ ประชาชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนที่ลงทะเบียนแก้ปัญหาค้นหายากจน และนักเรียน-นักศึกษา

ไม่ว่าจะเป็นบัตรเก่าหรือบัตรใหม่ ก็ถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญในการแสดงตนของคนไทยที่จะเข้าสู่บริการของรัฐ หรือใช้สิทธิความเป็นพลเมืองตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดและรับรองไว้

อย่างไรก็ดี ยังมีคนไทยชายขอบและคนไทยชาวภูเขาอยู่อีกมากมายที่ยังไม่มีบัตรใดๆ แสดงตนเพื่อใช้สิทธิความเป็นพลเมืองได้ และรอการแก้ไขปัญหานี้อยู่

แต่สิ่งที่เห็นว่าจะรอไม่ได้ และน่าจะเร่งคิด เร่งทำ คือ การทำความเข้าใจของผู้ถือบัตรและบทบาทความเป็นพลเมือง การพัฒนาบัตรแสดงตนของคนไทยไปไกลแล้วด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า แต่นัยของความเป็นพลเมืองที่มีอุดมการณ์ มีความรัก และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ อันเป็นสำนึกดีของพลเมือง (ที่ดี) ยังไม่มีการกระตุ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาถึง 2 ครั้งแล้ว แต่เป้าหมายของการสร้างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยก็ยังไม่ชัดเจน จะทำอย่างไรให้ระบบการศึกษาไทย หรือกลไกภาครัฐและภาคการเมือง เห็นความจำเป็นในการสร้างความรู้สึกรักชาติ อุดมการณ์ ของคนในชาติให้เป็น “พลเมืองของประเทศ” อย่างจริงจังเสียที

ผู้นำประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเกาะเล็กๆ เขาพูดถึงการสร้างพลเมืองของเขาให้เป็นพลโลกไปหลายปีแล้ว แล้วทำไมบ้านเมืองเราจะพูดถึงเรื่อง “การสร้างพลเมืองไทย” กันจริงๆ จังๆ เสียทีไม่ได้เล่า!

แต่เยาว์...กับก้าวที่กล้าอย่างมั่นคง

โครงการ การให้การศึกษามหาวิทยาลัยแก่ประชาชน เรื่อง “พลเมืองกับสังคมดิจิทัล” สำหรับเยาวชน เมื่อวันที่ 25-28 ตุลาคม 2547 เพิ่งผ่านไป แต่หากเป็นการ “ผ่านไป” เพียงเงื่อนไขของเวลาเท่านั้น

ข่าวคราวเยาวชนที่เดินทางกลับถึงภูมิลำเนาแล้วส่งจดหมายและคำฝากทางโทรศัพท์มายังสถาบันนโยบายศึกษา ยังมีอยู่ไม่ขาดระยะ

เป็นข้อเขียนและคำพูดที่แสดงถึงความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นความกล้าและมั่นใจในสิ่งดี ๆ ของเหล่า “เยาวชนพลเมือง” 49 คน ที่ตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมโครงการแต่เพียงลำพัง

อีกทั้ง ยังมีจดหมายอีกมากจากอาจารย์โรงเรียนต่างๆ แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และคำชื่นชมต่อสถาบันฯ

เสียงสะท้อนเหล่านี้มีความชัดเจนในเป้าหมาย คือ การสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เป็นเรื่องจำเป็น

จาก “เยาวชนพลเมือง” สู่ “พลเมืองกับสังคมดิจิทัล” เยาวชนได้เรียนรู้ ฝึกฝนตนเองและสัมผัสประสบการณ์ตรงในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีกฎหมายเป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติ เพื่อผดุงความสันติสุขของสังคม

ทุกคนเกิดสำนึกใหม่ที่ “ไม่ดูตาย” เป็นประชาธิปไตยแบบติดดิน ไม่มีวิชาการอะไรให้คิดซับซ้อน เป็นการหยั่งรู้ในบทบาทและหน้าที่ เป็นครรลองของวิถีชีวิต

ทุกคนเรียนรู้ที่จะไม่รอคอยที่จะเป็นผู้รับ แต่หากมีบทบาทแน่นอนที่จะเอาธุระด้วยเรื่องของส่วนรวม

สำนึกของพลเมืองแตกหน่องดงามแล้วที่นี้ พวกเขามีใช่เป็นเพียงนักเรียนที่ดีคนเดิม แต่หากเพิ่มความสนใจในเรื่องใหม่ๆ ที่หลากหลาย กระตือรือร้น เกื้อกูล เป็นผู้นำ ผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่าในโรงเรียน ในหมู่บ้าน ในจังหวัด

เป็นเรื่องที่มาไกลเกินคาด เมื่อเยาวชนพลเมืองเปล่งคำอำลาด้วยถ้อยคำ บทกวี ด้วยเสียงเพลงที่แต่งขึ้นเอง แม้ในห้วงเวลาสุดท้ายของงาน เป็นเสียงของจิตสำนึกของคนดี พลเมืองดี ที่จะก้าวออกไปมีบทบาททางสังคมได้อย่างมั่นคง

มีจินตนาการ...แต่...ไม่มีโอกาส

ปีนี้เป็นปีเฉลิมฉลองสากล ถ้าไม่ยากตกกระแซกก็ต้องรู้ว่านี่เป็นปีแห่งการฉลอง 100 ปี ของนักวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ของโลกนาม อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ชาวสวิสเยอรมัน

ความน่าสนใจนอกจากผลงานทางวิทยาศาสตร์ของเขาที่ทั่วโลกยกย่องแล้ว ก็มีวาทะร้อยปีที่นำเสนอใจอีกด้วย

“จินตนาการ สำคัญกว่าความรู้” เพราะความรู้สามารถเรียนกันกันได้ แต่จินตนาการนั้นเกิดจากการสังสรรค์คิดจากการเรียนรู้และการสังเกตจากภายในเฉพาะบุคคล

พูดง่าย ๆ แต่ละคนก็ต่างความคิด ต่างจินตนาการ ที่มีที่มาจากต่างประสบการณ์กันไป

สำหรับประเทศไทย นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ก็ชูประเด็นให้เด็กไทยใช้ศักยภาพสมองให้มากขึ้น ให้ฝึกคิดนอกกรอบมากขึ้น กระทั่งท่านนายกฯ ลงมาสอนหนังสือแบบนอกกรอบให้บรรดาครูและนักเรียนได้เห็นเป็นขวัญกำลังใจกันไปแล้ว

การปฏิรูปการศึกษาไทยก็พยายามให้ความสำคัญกับเด็กมากขึ้น แทนที่จะให้ความสำคัญกับครูแบบเดิม ๆ ที่เด็กต้องฟังครูอย่างเดียว กลายเป็นว่า ครู-ศิษย์ ต้องแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ด้วย คือ ครูก็ต้องฟังความคิดเห็นของนักเรียนด้วย เป็นการสร้างกระบวนการฝึกให้ทำ นำให้คิดไปพร้อม ๆ กัน

แต่เอาเข้าจริง ๆ แล้ว แนวที่ว่าก็ยังยากเชียวในทางปฏิบัติ และคงต้องใช้เวลาอีกนาน ที่จะเปลี่ยนความคุ้นเคยแบบเดิม ๆ อย่างถอนรากถอนโคน

ช่วงเวลา 3-4 ปีมานี้ สถาบันนโยบายศึกษา จัดทำโครงการและศึกษาวิจัยเรื่องการสร้าง “พลเมือง” มาอย่างต่อเนื่อง มีครูและนักเรียนจากทั่วทุกภูมิภาคเข้าร่วมโครงการกันมากมาย และสนุกสนานเรียกว่า ทั้งคิด ทั้งทำ และประเมินผลด้วย

มีข้อสรุปที่น่าสนใจและได้ค้นพบว่าเด็กไทยมีจินตนาการ คิดเก่ง คิดดี และคิดไกล พวกเขาคิดแต่สิ่งดี ๆ เพื่อตนเองและเพื่อคนอื่น ๆ ที่ไกลออกไปในสังคม เป็นเรื่องน่าภูมิใจว่า เขาคิดอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย และอยากแปรความคิดเหล่านี้เป็นการกระทำที่ดี ๆ ต่อชุมชนหมู่บ้านอีกด้วย

มีเยาวชนหลายคนกระตือรือร้น เอาจริงเอาจังกับการคิดและเขียนโครงการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านหลายคนเขียนโครงการเพื่อเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ในโรงเรียน และทำได้แล้วอย่างประสบความสำเร็จที่น่าชื่นชม

วันนี้ เยาวชนเหล่านี้...กว่าจะเติบโตเป็นพลเมือง เขาก็มีความคิดและความพร้อมเรียบร้อยแล้ว เพราะความคิดและความใฝ่ฝันของเขาไม่มีพิษภัยอะไร และอยากให้ความฝันอันนั้นเป็นจริง ปฏิบัติได้เป็นผลดีต่อสังคม ที่ทุกคนได้รับอานิสงส์และชื่นชม

วันนี้ ขอเชิญชวนร่วมงานเฉลิมฉลองกับอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ที่กลับมากระตุ้นการสร้างประชากรแห่งอนาคตของการปฏิรูปการศึกษาไทยว่า เด็กไทยวันนี้ มีจินตนาการอยู่อีกมากมาย ไม่ว่าจะอยู่ในที่ราบหรือบนเขา พวกเขาเพียงหวังโอกาสได้ทำในสิ่งดี ๆ ที่ผู้ใหญ่น่าจะรับรู้ได้ ด้วยว่าครั้งหนึ่งผู้ใหญ่ทั้งหลายนี้แหละก็เคยเป็นเด็กมาก่อน

สิงหาคม 2548

ฉบับที่ 16 แห่งความหวัง

ปีนี้เวียนมาบรรจบครบ 73 ปีของวันเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีรัฐธรรมนูญใช้ฉบับแรกเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 เรียกว่าเป็นพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว 2475

จากนาม สยามประเทศ มาสู่ ประเทศไทย เรามีรัฐธรรมนูญใช้จนถึงปัจจุบัน 16 ฉบับแล้ว รวมทั้งฉบับปัจจุบันที่ตกเถียงกันอยู่พักใหญ่ว่าจะแก้ไขดีหรือไม่ อย่างไร

สถาบันนโยบายศึกษา จัดงานสัมมนา “ขอตเถล็ดรัฐธรรมนูญไทย” เพราะอยากรู้เหมือนกันว่าถึงที่สุดแล้ว เราจะแก้อะไรดีในรัฐธรรมนูญ

ข้อใหญ่ที่ย่อยแล้ว ได้ความกระชับ ก็หนีไม่พ้นเรื่อง คน กับ อำนาจ

คุณคณิน บุญสุวรรณ บอกว่า การปฏิรูปการเมืองล้มเหลวเพราะคน จึงต้อง “ปฏิรูปคน” ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช มองมิติทางสังคมก็ไม่พ้นเรื่องคน ที่เป็นนักการเมือง พฤติกรรมนักการเมืองที่มีปัจจัยการเข้าสู่อำนาจอยู่ที่เงินและคน (คือ จำนวน ส.ส.) คุณชุมพล ศิลปอาชา ก็บอกว่า ต้องพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบัน ให้คนๆ เดียวบริหาร ไม่ใช่หนทางที่ดี และท้ายสุด ที่คุณสนธิ ลิ้มทองกุล บอกว่า ความถูกต้องของรัฐธรรมนูญอยู่ที่ “คน” ใช้ ต้องหาทางถ่วงดุล

อันที่จริง สังคมไทยก็พูดเรื่องประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญมามากพอแล้ว วกไปวนมาก็หนีไม่พ้นเรื่องการผูกขาดอำนาจของคนและระบบ เป็นกระบวนการที่เกิดแล้ววนเวียนอยู่เช่นนี้

ประชาธิปไตย ไม่ใช่มีเพียงแต่ระบบของรัฐบาลที่มีการเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง และมีข้อตกลงของบรรดาชนชั้นนำ คือ รัฐธรรมนูญ

ทำอย่างไรให้การสร้างความเป็นประชาธิปไตยของเรามีความสมบูรณ์ที่มีองค์ประกอบใหม่เพิ่มเติมที่เป็นรูปธรรม คือ การถือเอานโยบายการมีส่วนร่วมและความเป็นพลเมือง

ทำอย่างไรให้กรอบความคิดเรื่องความเป็นพลเมืองนั้น มาเป็นศูนย์กลางของพัฒนาการทางการเมืองของไทย ด้วยตัวบ่งชี้ของการสร้างความเป็นประชาธิปไตย ที่สำคัญคือความเป็นพลเมืองของคนที่เป็นประชาชนภายในรัฐ ซึ่งจะแสดงผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมือง

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ในปัจจุบัน พอจะให้ความหวังกับการสร้างพลเมืองได้หรือยัง ความหวังครั้งนี้ ขอฝากไว้ที่ท่านรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการด้วยค่ะ

20 กันยายน วันเยาวชนแห่งชาติ

โดยทั่วไปเยาวชนคนหนุ่มสาวในวัยระหว่าง 15-25 ปี จะไม่ค่อยได้รับรู้ว่าคุณค่าอันมีวันพิเศษที่เรียกว่าวันเยาวชนระดับชาติด้วย เพียงแต่เคยรู้และเคยผ่านประสบการณ์ “วันเด็ก” มาแล้วก็หลายปี การตั้งวันพิเศษเช่นนี้แสดงว่า เยาวชนคนหนุ่มสาวนั้น มีความสำคัญมากต่อประเทศ และต่อโลกทั้งมวล ในทางสากลนั้น สหประชาชาติก็ได้ประกาศให้ปี 2528 เป็นปีเยาวชนสากล

สำหรับประเทศไทย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2528 กำหนดให้วันที่ 20 กันยายนของทุกปี เป็นวันเยาวชนแห่งชาติ ภายใต้คำขวัญ “ร่วมแรงแข่งขัน ช่วยกันพัฒนา ฝ่าฟันหาคู่แข่ง” การเลือกวันที่ 20 กันยายน ก็เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์สองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ซึ่งทั้งสองพระองค์ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ จึงถือได้ว่าแบบอย่างจากล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ที่เยาวชนควรกระตือรือร้นพัฒนาตนเองและประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ เจกเช่นยุวกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ใครๆ ก็พูดว่า เยาวชน คือ อนาคตของชาติ

ปัญหาสำคัญคือ เด็ก ๆ เยาวชนในวัยศึกษาเล่าเรียนทั้งหลาย จะรู้ตัวหรือไม่ว่า พวกเขาเป็น “คนสำคัญ” ของประเทศยิ่ง และพวกเขาได้ปฏิบัติตัวสมกับเป็น “คนสำคัญ” หรือไม่ อีกประการหนึ่งคือ ผู้ใหญ่ในสังคมเดียวกันกับเด็กและเยาวชน จะทำให้เขาเป็น “คนสำคัญ” ขึ้นมาได้อย่างไร เราจะสร้างเยาวชนไทยให้เกิดสำนึกนี้ได้ได้อย่างไร

กระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2547 ความว่า “เด็กต้องมีความรู้ ถ้าเด็กไม่รู้จะช่วยชาติบ้านเมืองไม่ได้ ผู้ใหญ่ต้องมีวิสัยทัศน์ ถ้าไม่มีก็จะละเลยไปหมด” การให้การศึกษาล่าเรียนแก่เด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งผู้ใหญ่ยังจะต้องส่งเสริมให้กำลังใจและกระตุ้นเตือนให้เขาเห็นความสำคัญและคุณค่าของตนเอง ให้เด็กได้คิดว่าต่อไปนั้นเขาจะต้องทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่ และจะต้องทำอย่างดีด้วย เพราะการที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้นั้น ก็ต้องเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ดีมาก่อน จึงต้องหาทาง “พัฒนา” เด็กและเยาวชนไทยให้ดีให้ได้ ให้เขาได้ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ ซึ่งดำเนินชีวิตด้วยความสนใจในสังคมและโลกด้วยความรับผิดชอบ

พลังเยาวชนคนหนุ่มสาว เป็นพลังที่ได้เสริมสร้างกิจกรรมและเสียสละส่วนตนที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์มาแล้วในอดีตจากเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

วันนี้คนหนุ่มสาวร่วมสมัย จะยังคงเป็นพลังและเป็นความหวังในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้ประเทศชาติสืบไป ขอเพียงให้ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างและผู้นำที่ดีงาม

ห้องเรียนการเมือง

ในสถานการณ์การเมืองปัจจุบัน ประเด็นคำถามที่ประชาชนค้างคาใจต่อรัฐบาล และโดยเฉพาะ นายกรัฐมนตรี โดยเรื่องหลักๆ ก็เป็นเรื่องการคอร์รัปชัน การมีผลประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมือง จนกระทั่งเรื่องหุ้นที่เลียงภาษี ได้กลายเป็นปัญหาเรื่องความชอบธรรมของผู้นำรัฐบาลที่ฝ่ายตรวจสอบ จากภาคประชาชนได้ตั้งข้อสงสัย

ถือเป็นการเปิดหน้าต่าง “วัฒนธรรมการเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย ที่มีเรื่องจริยธรรม เป็นประเด็นร่วมตั้งที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางขณะนี้

“จริยธรรม” คำนามธรรมที่โดยทั่วไปยากจะเข้าใจและสับสนในการนำไปปฏิบัติ ทั้งที่ ความหมายก็เพียงแต่หมายถึงการทำความดี ยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นคุณและเป็นธรรม การ เรียกร้องให้คนในสังคมมีความกล้าหาญทางจริยธรรม จึงอาจเป็นเรื่องยากในปัจจุบัน ด้วยว่า คำนิยมในการคิดดี-ทำดีต่อส่วนรวมน้อยลง ส่วนใหญ่เอาแต่ตนเป็นที่ตั้ง

ณ ขณะนี้ “จริยธรรม” กลายเป็นคำเด่นร่วมสมัยไปกับสถานการณ์ทางการเมือง กับทุกคนใน ครอบครัว ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานที่ทำงาน เวทีสาธารณะ เสวนาสาธารณะ รวมทั้งสื่อทุกชนิด เป็นเรื่องดีที่ “ห้องเรียนการเมือง” ได้เกิดขึ้นแล้ว และเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมได้เรียนรู้ ฝึกฝน ได้เห็น ได้รู้ ได้ยิน ได้ตื่นมารู้ และร่วมปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้คิด ได้พูด ได้แสดงออก ได้เสนอแนวทางอย่างสร้างสรรค์อย่างที่แสดงกันอยู่ขณะนี้

เป็นเรื่องดีที่เห็นเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา คนหนุ่ม-สาว ก้าวออกจากห้องเรียน แบบเดิมๆ มาสู่ห้องเรียนใหม่ที่ให้บทเรียนทางสังคมการเมืองอย่างแท้จริง

ดร.วิชัย ตันศิริ เขียนในหนังสือวัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูปว่า “ครูที่สำคัญที่สุด ของเยาวชนด้านวัฒนธรรมการเมือง คือ นักการเมืองและผู้นำทางการเมือง รองลงมา คือ สื่อมวลชน หากผู้นำทั้งสองไม่แสดงลีลาทางการเมืองที่สอดคล้องกับระบบและวิถีประชาธิปไตย ก็หมดหวังสำหรับอนาคตการเมืองไทย...”

คาดหวังว่า “ห้องเรียนการเมือง” ขณะนี้ ยังพอมีครูดีที่น่านับถืออยู่ในสังคมไทย

มีนาคม 2550

จงเร่งให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน!!!

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองที่ยากจะสมานฉันท์ เราก็มีบรรยากาศของการร่างรัฐธรรมนูญ ที่หวังว่าจะมีการเลือกตั้งขึ้นในอนาคตในปี 2550 นี้

ขณะที่หลายฝ่ายให้ความสนใจกับการร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน นักวิชาการ นักการเมือง รวมทั้งนักธุรกิจ แต่ปรากฏว่าผลสำรวจออกมาว่าคนไทยไม่รู้จักรัฐธรรมนูญตั้งครึ่งก่อนประเทศ

ทั้งที่เรามีรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 2475 จวบจนปัจจุบันก็ 16 ฉบับแล้ว นี่ยังไม่กล้านับฉบับที่กำลังร่างกันอยู่ว่าจะผ่านการลงประชามติหรือไม่

มาถึงวันนี้เราคงนิ่งเฉยไม่ได้แล้ว การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง

เป็นเรื่องที่ต้องให้รู้และฝึกฝนเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัย พรรคการเมือง สหภาพ สมาคม องค์กรต่างๆ เพราะการใช้วิธีการให้การศึกษาทางการเมืองโดยตรงนี้ เป้าหมายก็คือเป็นการสร้างเงื่อนไขหรือช่องทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแสดงถึงการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในสังคมประชาธิปไตย หรืออีกนัยหนึ่ง คือการมีส่วนร่วม เป็นการชี้ช่องให้เห็นประโยชน์ของการเมือง

แล้วการเมืองคืออะไร และทำอะไรจึงเรียกว่าการเมืองในระบบประชาธิปไตย นี่เป็นคำถามที่เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเข้าใจและเข้าถึงการเมือง ซึ่งจะให้เข้าใจได้ดีก็มีแต่โดยผ่านการให้การศึกษาทางการเมือง กระตุ้นให้คนอยากรู้การเมือง และเปิดโอกาสให้ทุกคนตั้งแต่เด็กได้เรียนรู้การเมืองอย่างตรงไปตรงมา

สังคมไม่อาจอยู่รอดยาวนานได้ หากสมาชิกของสังคมไม่รู้จักระบอบการเมืองที่เขาอยู่ด้วย อีกทั้งไม่จัดความเกี่ยวข้องว่าสำคัญกับชีวิตเขาอย่างไร คุณค่าของประชาธิปไตยคืออะไร

สมาชิกของสังคมต้องเข้าใจอย่างเห็นพ้องต้องกัน ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย โดยผ่านการให้การศึกษาทางการเมืองเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงการสอนให้รู้ แต่ต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมสำคัญในการเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องสาธารณะ ด้วยวิธีเช่นนี้ จึงนำไปสู่การฝึกฝนเรียนรู้ของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มีหลักสูตรเรื่องประชาธิปไตยตั้งแต่ชั้นประถมต้นก็จริง แต่เด็ก ๆ ก็ไม่รู้จักจริง สังคมไทยก็รู้ไม่จริง ทำให้เรายังต้องถอยหลังกลับมาอย่าทำอยู่กับที่ เสรีจรรยา รัฐประหาร เราก็เริ่มร่างรัฐธรรมนูญกันอีก ลองถูกลองผิด ประชาธิปไตยมาปีนี้ก็ 75 ปีแล้ว

ถ้าไม่รู้ต้นสายปลายเหตุการเมืองจริง ๆ เห็นทีเราก็จะตรวจสอบนักการเมืองและนักเลือกตั้งกันยากจริง ๆ เช่นกัน

เสียงเยาวชนในรัฐธรรมนูญ

ตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นมา สถาบันนโยบายศึกษาร่วมกับสถาบันสัญญาธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดเวทีให้กับองค์กรนักศึกษาทั้ง 3 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ตัวแทนนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้เข้ามาช่วยกันคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

เป็นโอกาสให้เยาวชนได้มาพบและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นของรัฐธรรมนูญที่พวกเขาอาจไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่ามันเชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตในแต่ละวันของพวกเขาได้อย่างไร

เป็นเรื่องใหม่จริงๆ ที่พวกเขามีความรู้ค่อนข้างมากเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่กำกับชีวิตของคนทั้งสังคม และเป็นหลักของการเมืองการปกครองประเทศ

เป็นการปลุกให้เขาตื่นขึ้นมาอย่างได้ผล ให้เขาได้ลองทบทวนประสบการณ์ของตนเองแล้วเพิ่มรอยต่อทางสังคมเข้าไปพร้อมๆ กับช่วยกันคิด บอกความต้องการ ความคาดหวังของตนเองและของสังคม แล้วแลกเปลี่ยนทัศนะ มองเห็นปัญหาและหาวิธีการแก้ไขร่วมกัน

แน่นอนว่า นักศึกษาซึ่งเป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์อันจำกัดทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ก็ได้พยายามช่วยกันวิเคราะห์และเสนอ มุมมองที่น่าสนใจ คือ

- เด็กที่เกิดในประเทศไทยต้องได้รับสิทธิเท่ากับเด็กไทยทุกคน
- ขอความเสมอภาคทางการศึกษา โดยให้การศึกษาที่มีมาตรฐานเดียวกันตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงอุดมศึกษา ไม่ว่าในท้องถิ่นหรือในเมือง
- การศึกษาฟรีตลอด 12 ปี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมใดๆ
- การสอบในระดับประถมและมัธยม ควรใช้มาตรฐานข้อสอบเดียวกันทั่วประเทศ การศึกษาเน้นกิจกรรมและการปฏิบัติให้มากขึ้น
- ต้องการให้หลักสูตรการศึกษาปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับการเมืองและประชาธิปไตยตั้งแต่วัยเด็ก การศึกษาเน้นจริยศาสตร์ตั้งแต่อนุบาล
- เสนอให้ยกเลิก อบจ. เพราะไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน
- รัฐต้องให้ท้องถิ่นมีความอิสระในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง เพิ่มอำนาจการจัดการชุมชนท้องถิ่น โดยท้องถิ่น ทั้งทางการศึกษา ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ศิลวัฒนธรรม ฯลฯ
- ให้กฎหมายมีสิทธิตรวจสอบย้อนหลังนักการเมืองและผู้บริหารระดับสูงได้ และไม่ควรมีการกำหนดอายุความ
- นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง

- ส.ส.ต้องจบการศึกษาอย่างน้อยปริญญาตรี
 - องค์กรอิสระ ต้องไม่ถูกควบคุมหรือชี้นำจากรัฐบาล
- ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อเสนอในส่วนต้นๆ นั้นได้สะท้อนให้เห็นความต้องการของเยาวชนที่อยากเห็นการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาหลักในการพัฒนาคุณภาพคนที่เป็นเยาวชน และข้อเสนอเรื่องให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการปกป้องดูแลทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งล้วนเป็นปัญหาและประสบการณ์ใกล้ตัวที่สุดที่เยาวชนได้สัมผัสโดยตรง และเยาวชนก็อยากเห็นการแก้ไขอย่างจริงจังทั้งระบบ โดยให้บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนข้อเสนอในอันดับท้ายๆ ก็ล้วนมีค่าแก่การรับฟัง ซึ่งก็สอดคล้องกับกระแสส่วนใหญ่ของสังคมอยู่แล้ว

ขอฝากเสียงเยาวชนไว้ในรัฐธรรมนูญ 2550 เพื่อยืนยันการมีส่วนร่วมครั้งนี้ด้วย

ถอดบทเรียนการเมือง เรื่อง ยุบพรรค

การพิพากษาคดีประวัติศาสตร์ยุบพรรคการเมืองของประเทศได้รับการจารึกไว้แล้ว ด้วยสาเหตุพรรคใหญ่จ้างพรรคเล็กลงแข่งขันเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมือง อันเป็นการทำลายความมั่นคงและระบอบประชาธิปไตย

คนไทยทุกฝ่ายต้องมีสติและใช้ปัญญาให้มาก อยากรู้อย่างไรเสีย ประเทศไทยก็ต้องเดินหน้าต่อไป ระหว่างนี้ช่วยกันพิจารณาถึงเหตุปัจจัย มีอะไรที่ควรถอดออกมาเป็นบทเรียนให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำรอยขึ้นอีก

ประการแรก ประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยการหย่อนบัตรลงคะแนนเท่านั้น เพราะนั่นเป็นเพียงรูปแบบเปลือกนอก แต่เนื้อหาประชาธิปไตยที่แท้จริงคือความซื่อสัตย์ สุจริต และความเที่ยงธรรมของการได้มาซึ่งอำนาจการปกครอง วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยต้องปราศจากการซื้อเสียง หรือว่าจ้างพรรคการเมืองอื่นเพื่อให้ได้คะแนนเสียง การเป็นประชาธิปไตยจึงอยู่ที่วิถีทางที่มีคุณธรรม

ประการที่สอง ประชาธิปไตยเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการในคราวเดียวกัน การต่อสู้เพื่อขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการเลือกตั้ง จึงต้องโปร่งใส สุจริต และเป็นธรรม โดยปราศจากเล่ห์เหลี่ยมฉ้อฉล

ประการที่สาม นักการเมืองต้องมีความเป็นผู้นำ กล้าเสียสละ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และต้องสำนึกอยู่เสมอว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอยู่เหนือผลประโยชน์ของพรรคการเมืองและพวกพ้อง

ประการที่สี่ นักการเมือง นักปกครอง ต้องใช้ธรรมในการปกครอง ไม่ใช่ใช้อำนาจ ดังคำกล่าวที่ว่า ธรรมคืออำนาจ ไม่ใช่อำนาจคือธรรม

ประการที่ห้า การเป็นนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ต้องมุ่งสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพให้การเมืองของประเทศในระยะยาว ไม่ใช่เพียงเพื่อชนะเลือกตั้งในระยะสั้น เพราะมีเช่นนั้นบทบาทก็ไม่ต่างอะไรกับนักเลือกตั้งขึ้นชื่อ ไร้อุดมการณ์ ขาดวิสัยทัศน์ และมากเล่ห์ด้วยการคอร์รัปชัน

ประการที่หก ต้องเร่งสอนศาสนาให้นักการเมืองไทยเข้าถึงธรรม ผู้ที่เคร่งครัดในศีลธรรม รู้ผิดชอบ ชั่วดี รู้บาปบุญคุณโทษ จึงพึงมุ่งรับใช้สังคมและเข้ามาทำงานการเมืองของประเทศ

ประการที่เจ็ด ช้าไม่ได้อีกแล้ว คือ ต้องเร่งสร้างหลักสูตรเพื่อสร้างพลเมือง ให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องการเมือง และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศ เพื่อให้เข้าใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และให้รู้เท่าทันต่อนักเลือกตั้ง

ประการที่แปด บทเรียนเรื่องยุบพรรค สอนให้รู้ว่าเราไม่สามารถไว้วางใจนักการเมืองได้ ต้องคอยตรวจสอบตลอดเวลา

ประการที่เก้า การศึกษาต้องสอนให้เยาวชนมีความรักต่อประเทศให้มากกว่านี้ ให้รู้จักเสียสละ และซื่อสัตย์ต่อประเทศของตน ไม่ทำร้ายประเทศ และต้องทดแทนบุญคุณประเทศชาติ

บทเรียนครั้งนี้ ประเทศไทยต้องจ่ายต้นทุนทางสังคมไปมากเท่าใด โปรดดูตัวชี้วัดได้ที่แต่ละ
ปัจจัยบุคคลที่มีความเครียดเพิ่มขึ้น ความมั่นใจและความภูมิใจในความเป็นชาติไทยที่รักสงบ และสุข
สบาย มลายไปหลายปีแล้ว

อย่าบอกนะว่าจะไม่ยุ่งเรื่องการเมือง ก็ที่เครียดและพูดกันไม่รู้เรื่องทุกเรื่อง ทุกวัน นั่นนะ ...
การเมืองทั้งนั้น!

ตุลาคม 2550

อย่าเพิ่งสาลักจริยธรรม

การเมืองไทยในช่วงขวบปีมานี้ ได้ปรากฏคำสำคัญ “จริยธรรม” ปรากฏบนสื่อทั้งที่เป็นข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เป็นคำที่ปะทุขึ้นมาพร้อมกับคำถามคาใจ โดยเฉพาะกับผู้นำทางการเมืองในอดีต เรื่อง ขายหุ้นกำไรเป็นหมื่นล้านบาทโดยไม่ต้องเสียภาษี กระทั่งปัจจุบันที่รัฐมนตรีต้องลาออกไปแล้ว 5 คน เพราะถือหุ้นเกินกฎหมายกำหนด อีกทั้งนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันก็ไม่พ้นจากการถูกตรวจสอบด้านจริยธรรมเช่นกัน

คำว่า จริยธรรม คงจะหายไปจากสังคมไทยนานมากระยะหนึ่งผู้คนจึงไม่ค่อยจะคุ้นเคยและไม่รู้ความหมาย แท้ที่จริงจริยธรรมก็เพียงหมายถึงการอันพึงประพฤติ ก็คือการทำดี ซึ่งตรงข้ามกับการทำชั่วนั่นเอง

อาชีพที่หล่อแหลมจะออกนอกกลุ่มนอกทางที่ถูกที่ควรจึงได้มีจรรยาบรรณ คือ จริยธรรม กำกับวิชาชีพไว้ เช่น อาชีพหมอ หนายความ ข้าราชการเองก็มีหลักอันพึงประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางทางด้านธุรกิจซึ่งพัฒนาการทุจริตฉ้อโกงในสถาบันการเงินจนทำให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างทั้งในประเทศและข้ามประเทศ ก็เริ่มมีหลักความโปร่งใส ธรรมาภิบาลกำกับเข้าไป นักการเมืองเล่ห์เหลี่ยม ฉ้อฉล ปรากฏชัดขึ้นมากทุกที สังคมจึงเรียกร้องให้นักบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน เร่งฟื้นฟูจริยธรรมในการบริหาร ทำให้เรื่องธรรมาภิบาลและจริยธรรม เริ่มติดกระแอสังคมมากขึ้นทุกที

ที่ผ่านมาสังคมพร้อมจริยธรรมซะจนเคย การโจมตีกันทางการเมืองโดยยกเอาเรื่องจริยธรรมขึ้นอ้างถี่ขึ้น คนไทยอาจจะสาลักคำว่าจริยธรรมกันไปหมด โดยที่ยังไม่รู้และไม่เข้าใจความหมายดีพอ

สังคมไทยไม่ให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรมจริงจัง ไม่มีการสอนหน้าที่พลเมือง หน้าที่ของคนที่ควรปฏิบัติต่อส่วนรวม การไม่ปลูกจิตสำนึกต่อส่วนรวมทำให้หน้าที่ของคนในสังคมที่จะไปมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองหมดไป อีกทั้งไม่มีวิชาศีลธรรมดังเช่นในอดีต ทำให้คนในสังคมตั้งแต่เด็กเล็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ขาดศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับการดำเนินชีวิตให้รู้ผิดชอบชั่วดีอย่างไร

ในยุคเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีเฟื่องฟู คนทั่วไปนับถือคนมีเงินและความมั่งคั่งเหนือความมั่นคงและความผาสุกของสังคม ความมั่นคงทางจิตใจอันเป็นลมหายใจทางสังคมจึงแผ่วลงอย่างน่าใจหาย

ปรากฏการณ์ตรวจสอบจริยธรรมของนักการเมืองและผู้นำทางสังคม ไม่ว่าจะธุรกิจเอกชนหรือภาครัฐ นับว่าเป็นเรื่องดีที่สังคมจะได้เรียนรู้และต้องกล้าตรวจสอบอย่างเข้มแข็ง

หากคนในสังคมมีความกล้าหาญทางจริยธรรม สังคมไทยไปรอดแน่นอน

การเมืองเรื่องสร้างสรรค์

คนไทยในช่วง 10 ปีมานี้ เข้าใกล้การเมืองมากขึ้น สนใจมากขึ้น มีส่วนร่วมกับการเมืองมากขึ้น ถึงขั้นทะเลาะกันกับคนใกล้ชิด และในครอบครัวก็มีเรื่องประเด็นทางการเมืองมากขึ้น

ต่างจากเมื่อก่อนนี้ เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องน่ากลัวและอันตรายมาก พ่อ แม่ ผู้ปกครองไม่ต้องการให้ลูกหลานยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ในโรงเรียนผู้อำนวยการ และบรรดาครูก็ไม่อยากยุ่งหรือข้องเกี่ยวกับการเมือง เรื่องสอนไม่ต้องพูดถึง “การเมือง” ไม่มีคำอธิบาย หรือบอกความหมายใดๆ ได้ในอาณาบริเวณการศึกษาของชาติ

การให้การศึกษาทางการเมือง หรือให้ความรู้เรื่องการเมืองในระบบการศึกษาไทย จึงตกหล่นหายไปประหว่งทาง กว่าจะถึงขั้นอุดมศึกษาก็ถือว่าสายไปเสียแล้ว

การเรียนรู้ทางการเมืองของคนไทย จึงเป็นการเรียนรู้จากหลายช่องทาง ที่อยู่นอกกระบวนการศึกษาทั้งสิ้น เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ไม่ว่าจะเป็น 14 ตุลา – 6 ตุลา – รสช. – พฤษภาคม 2535 กระทั่งมีระบอบทักษิณ และ คมช.

ทุกวันนี้คนไทยยอมรับแล้วว่าบ้านเมืองจะสงบสุข เศรษฐกิจของประเทศจะก้าวหน้าด้วยดี ต้องมีการเมืองดี ต้องมีการบริหารจัดการทางสังคมที่สมดุล ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งได้ฝ่ายหนึ่งเสีย ทำยสุดก็จะทะเลาะกันไม่เลิกอย่างที่เรารู้กันอยู่

เราต้องยอมรับว่า เมื่อคนไทยเข้าถึงการเมืองมากขึ้น ไม่กลัวการเมืองดังเก่าก่อน การแสดงออกถึงความต้องการและความคิดเห็นก็มีมากขึ้น ความขัดแย้งทางความคิดก็เป็นเรื่องธรรมดา การฝึกให้มีน้ำอดน้ำทน และหักกลั่นกรองด้วยเหตุด้วยผลจะต้องมีมากขึ้น

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจึงต้องมุ่งเน้นไปที่ความต้องการการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง หาใช้ประโยชน์ของพรรคและพวกพ้องแห่งตน

ผลการเลือกตั้ง ส.ว. ที่ผ่านมา คุณรสนา โตสิตระกูล เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร และได้คะแนนสูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ สะท้อนความต้องการของสาธารณชนที่อยากให้การเมืองเป็นเรื่องสร้างสรรค์ เป็นเรื่องความร่วมมือสาธารณะที่สง่าผ่าเผย ดังเช่นที่คุณรสนา เข้าร่วมต่อสู้เพื่อยับยั้งการแปรรูป กฟผ. และเป็นแกนนำร่วมทางเดินสมบัติสาธารณะ ปตท.

เป็นบุคลิกภาพของพลเมืองที่มีความกล้าหาญทางการเมือง มีจริยธรรมเป็นพื้นฐานของชีวิตและการต่อสู้ทางการเมือง เป็นตัวอย่างทางการเมืองที่สร้างสรรค์ และเป็นกำลังใจให้คนที่ไม่ท้อแท้ ได้ยืนหยัดความถูกต้องต่อไป

หน้าที่พลเมืองหายไปไหน

ในช่วงหลายปีมานี้ มีเสียงบ่นกึ่งวิพากษ์จากทุกนักคิดว่า สังคมไทยอยู่ยากมากขึ้นทุกที มีคำบ่นปนคำถามอยู่เสมอๆ ว่า ทำไมแต่ละคนจึงไม่ทำหน้าที่ของตน เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทุกๆ คนจึงเป็นสมาชิกของสังคม ต้องทำหน้าที่ตามบทบาททางสังคม

ทุกวันนี้มีข่าวที่ปรากฏทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ สะท้อนสภาพทางสังคมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน อาทิ ขโมยตะแกรงปิดร่องระบายน้ำข้างถนน ขโมยนอตตามเสาไฟฟ้าแรงสูง แอบตัดสายไฟฟ้าไปขาย ทูตทูโทรศัพท์เพื่อขโมยเหรียญ ชุดลอกทองที่องค์พระประธานตามวัด ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นสาธารณสมบัติทั้งสิ้น ซึ่งแต่เดิมนั้น อะไรที่เป็นของส่วนรวมจะไม่มีใครกล้าแม้แต่คิดที่จะขโมย เพราะจะกระทบต่อความสะอาดสวยงามของส่วนรวม คนสมัยก่อนจึงปกป้องประโยชน์ส่วนรวมก่อนเสมอ นี่คือนิยามหน้าที่พลเมืองละ

เมื่อไรที่เราารู้สึกว่าเดินถนนแล้วไม่ปลอดภัยเพราะอาชญากรรม สังคมไม่ปลอดภัยเพราะผู้นำทางการเมืองคอร์รัปชัน นักการเมืองทุจริตซื้อเสียงแล้วได้รับเลือกตั้งกลับมาอีก นักธุรกิจเอาเปรียบสังคม นักเรียนทุจริตการสอบ สิทธิขั้นพื้นฐานถูกละเมิดโดยสาธารณชนเพิกเฉยเอ็นชาน นี่คือนิยามความล้มเหลวในการให้การศึกษาบทบาทหน้าที่ของพลเมืองตั้งแต่เด็กและเยาวชน

ประเทศไทยติดอันดับคอร์รัปชันมากที่สุดในย่านประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นรองก็แต่ประเทศฟิลิปปินส์ และยังได้อันดับที่ 84 จากการสำรวจ 179 ประเทศทั่วโลก

ทั้งนี้ อันเนื่องเพราะสมาชิกในสังคมไม่ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องภายใต้กฎระเบียบและกฎหมาย กล่าวคือ นักการเมืองไม่ซื้อเสียง การยุบพรรคก็จะไม่เกิด ข้าราชการต้องปฏิบัติและบังคับใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ผู้ประกอบการธุรกิจเคารพกฎหมาย โรงงานก็ไม่ถูกสั่งปิด นักเรียนไม่ทุจริตการสอบก็ไม่ถูกไล่ออก และประชาชนต้องไม่ทำลายสมบัติสาธารณะ

ภาพเด็กนักเรียนไทยลอกการบ้านและทุจริตการสอบ ทรัพย์สินสมบัติสาธารณะถูกทำลาย ข้าราชการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ นักการเมืองทุจริตการเลือกตั้ง ผู้บริหารประเทศคอร์รัปชัน ทุกคนขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่

จากเด็กนักเรียน ผู้รัฐมนตรี ทุกคนละเลยหน้าที่และบทบาทของตน ส่งผลกระทบต่อสังคมขนานใหญ่ ดังที่เห็นและเป็นอยู่ทุกวันนี้

สุขภาวะทางสังคม สะท้อนได้จากสมาชิกของสังคมว่าได้ทำหน้าที่ของพลเมืองหรือยัง สถาบันทางสังคม สถาบันทางการศึกษา ต้องเร่งรณรงค์ให้มีการสอนหน้าที่พลเมืองตั้งแต่เด็กและเยาวชน ต่อเมื่อเติบโตใหญ่ไปภายนอกหน้า เขาเหล่านั้นจะได้เป็นพลเมืองที่รู้หน้าที่ได้ถูกต้อง สังคมไทยจะอยู่ง่ายและน่าอยู่กว่านี้

เด็กไทยใจเป็นประชาธิปไตย?

มีบางคนพูดแบบหมัดหวังกับสังคมในขณะนี้ แล้วล้าทับไปให้ความสำคัญกับคนรุ่นหลังที่เป็นเด็กและเยาวชน

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเบื่อการเมืองของคน “รุ่นใหญ่” เต็มที จึงหวังเอา กับ “รุ่นเด็ก” หรือ เด็กรุ่นหลัง ซึ่งไม่มีทางเลือกหวังเป็นรุ่นอื่นได้

ขณะนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ประกาศไปแล้วเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2551 โดยมีจุดมุ่งหมายให้มีการพัฒนาเด็กในวิถีทางประชาธิปไตย รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งเคารพกฎกติกาของสังคม ให้คำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาคมท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ

นี่นับเป็นก้าวกระโดดที่รัฐธรรมนูญปัจจุบันที่ได้เปิดช่องทางให้เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการกล่อมเกลากฎหมายการเมือง ให้ได้เรียนรู้เรื่องการเมือง-การปกครองอย่างถูกต้อง ก่อนการใช้สิทธิเลือกตั้งได้จริงเมื่ออายุ 18 ปีบริบูรณ์

เป็นการตอกย้ำว่า ต่อไปนี้ เด็กและเยาวชนไทยต้องใส่ใจประชาธิปไตย และต้องมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพราะพวกเขาล้วนต่างเป็นส่วนหนึ่งและเป็นผลผลิตของระบอบการเมือง จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะกันพวกเขาออกไปจากสังคมการเมือง

เยาวชนควรเข้าใจและเรียนรู้การเมือง-การปกครองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น และรู้ว่าพวกเขามีชีวิตสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นอย่างไร โดยผ่านกลไกการเมืองการปกครองอย่างไร แล้วท้องถิ่นสัมพันธ์กับส่วนกลางอย่างไร ในนามของเยาวชนคนหนึ่ง มีความสำคัญและมีค่าต่อท้องถิ่น ต่อจังหวัด ต่อประเทศ และต่อโลกอย่างไร ความสัมพันธ์เช่นนี้เยาวชนจะเข้าถึงและเข้าใจได้อย่างไร การสร้างกลไกการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง

แต่จากสถานการณ์ประชาธิปไตย ณ ปัจจุบันนี้ ทำให้อดเป็นห่วงการเกิดขึ้นของสภาเด็กและเยาวชนไม่มากนักน้อย เยาวชนเหล่านี้มีตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นย้ำเตือนอยู่ทุกวัน บทบาทหน้าที่ของสภาผู้ใหญ่ได้บอกและได้สอนอะไรให้กับเยาวชนเพื่อนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วหรือยัง

ยิ่งแนวโน้มการเมืองระดับชาติย่ำฐานลงสู่ท้องถิ่นมากขึ้น เราคงได้เห็นความสัมพันธ์ทางการเมืองจากสภาชาติ สภาท้องถิ่น สู่สภาเยาวชนในทุกระดับ ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ไกลเกินตัว สาระสำคัญของการเกิดสภาเด็กและเยาวชนที่อาจจะถูกเบียดเบียน แล้วเอาอย่างสภาผู้ใหญ่ คำว่าประชาธิปไตยก็คงอีกยาวไกล

การมีพระราชบัญญัติฉบับนี้ อาจเป็นโอกาสดีที่จะชี้ให้เยาวชนได้เห็นข้อผิดพลาดของประชาธิปไตยไทยที่ผ่านมา และถือเป็นโอกาสที่จะเตรียมคนรุ่นใหม่ที่มีจิตคิด และใช้ประชาธิปไตยได้ถูกต้อง

ขอฝากประเทศไทยไว้กับเด็กไทย คลื่นลูกใหม่ที่มีใจเป็นประชาธิปไตยด้วยเถิด

การเมืองต้องพัฒนา

ประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองที่บั่นทอนความสงบสุขของสังคม และรบกวนการแตกหักทางความคิดกันไปทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายต่อต้าน ประชาชนทั่วไปก็เกิดอาการ “เบื่อ” การเมืองเต็มที เพราะการตอบโต้ทั้งสองฝ่าย ไม่ได้ตอบโจทย์ของประโยชน์สาธารณะโดยปราศจากเบื้องหลังที่น่าสงสัย

การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจโดยตรง แต่เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของอำนาจรัฐนั้น ก็คือ การรับใช้ปัจเจกบุคคล และรับใช้คนจำนวนมากที่สุดของสังคมโดยไม่บั่นทอน-ทำลายสิทธิเสรีภาพของคนส่วนน้อย

เสียงส่วนมากจึงต้องรับฟังเสียงอื่นที่แตกต่าง แม้จะเป็นเสียงที่ดังก้องน้อยกว่า

การเมืองมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์ ซึ่งสัมพันธ์กับพลังภายนอกตัวทั้งสองด้าน คือ พลังอันหลากหลายภายในสังคม และพลังรวมศูนย์ของอำนาจรัฐ การมีอยู่ของตัวตนมนุษย์ในสังคมท่ามกลางพลังทั้งสองด้านนี้ ย่อมมีใช้ตัวตนที่เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวที่แสวงหาประโยชน์อันคับแคบ ตามกระแสอำนาจอันเชี่ยวชาญกรากของพลังดังกล่าว หากต้องเป็นตัวตนที่ตื่นตัวกับพลังด้านที่รู้ค่าของอิสระเสรีภาพของปัจเจกชนและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม

ความคิดทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมือง จึงต้องตอบโจทย์ให้ได้ว่าเรายังคงมีอิสรภาพที่จะคิดและแสดงออกด้วยความรับผิดชอบ ด้วยความรอบคอบจากข้อมูลรอบด้าน โดยไม่ถูกแนวคิดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบั่นทอนให้คล้อยตามเพื่อประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันเป็นประโยชน์เฉพาะกิจเฉพาะด้านที่คับแคบและไม่ตอบสนองประโยชน์สุขของส่วนรวม

ในโลกสมัยใหม่เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสร้างฐานความรู้และการจัดการความรู้ของข้อมูลที่หลากหลายเป็นเรื่องจำเป็นเสียแล้ว ถ้าเราไม่ปรับปรุงตัวเองให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและการเมืองที่เคลื่อนไหวไปอย่างรวดเร็ว เราก็จะไม่สามารถกำหนดอะไรได้ และอาจตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นเครื่องมือของผลประโยชน์ที่คับแคบของบางคน บางกลุ่มได้ หากพิจารณาในแง่นี้ การสร้างกระบวนการเพื่อช่วยเสริมทักษะทางการเมืองให้สามารถคิดเป็นระบบ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้อื่นได้ ก็จะช่วยให้สามารถเข้าใจได้ว่าอะไรเป็นผลประโยชน์เฉพาะด้านที่คับแคบ และอะไรเป็นประโยชน์สุขของส่วนรวม

การสร้างกระบวนการให้การศึกษาด้านการเมืองแก่สมาชิกในสังคมอย่างจริงจัง ย่อมเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้ความรู้ที่เป็นพื้นฐานต่อการเข้าใจมิติต่างๆ ทางการเมืองอย่างถูกต้อง ให้มีทักษะในการประมวลข้อมูล และวิเคราะห์ ถกเถียงด้านการเมือง ตลอดจนมีทัศนคติในการรับฟัง ฟินิจพิเคราะห์อย่างรอบด้านก่อนการเข้าร่วมทางการเมือง โดยไม่ถูกชักจูงไปในทางใดทางหนึ่งโดยง่าย

ทั้งนี้ เพื่อยกระดับความสามารถของปัจเจกบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม

ท้องถิ่นเข้มแข็ง ไทยจึงเข้มแข็ง

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมจะเข้มแข็งได้นั้น หัวใจอยู่ที่สมาชิกของสังคมต้องมีความพร้อมด้วยคุณภาพ ซึ่งก็อยู่ที่นโยบายของรัฐเองว่าจะต้องการสร้างคนแบบไหนให้มาสร้างรัฐที่มีความรุ่งเรืองและแข็งแกร่ง

คนที่จะเป็นกำลังในการขับเคลื่อนสังคม จึงเป็นคนที่มีความพร้อมทั้งกายภาพ คือสุขภาพที่ดี มีสติปัญญาดี คือมีความรู้ และมีสำนึกดี คือมีความรับผิดชอบ ถ้าครบองค์ประกอบนี้แล้ว ก็ถือว่ากำลังของเมืองที่ดี ที่จะสร้างบ้านสร้างเมืองให้เข้มแข็งได้ คำว่า “กำลังของเมือง” นี้ ก็แปลตรงตัวจากคำว่า “พลเมือง” การสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบ จึงเป็นเป้าหมายทั้งการศึกษาให้ความรู้ และกล่อมเกลามาทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การศึกษา คือเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงสติปัญญา และบุคลิกภาพในการสร้างสมาชิกของสังคม คนจะมีวินัย รู้ดี รู้ชั่ว และรับผิดชอบ ก็จะต้องอยู่ที่ได้มีการเรียนรู้-ฝึกฝนกันมาตั้งแต่เด็กเล็ก และเพียรต่อยอดเป็นระยะๆ ไม่ให้ขาดตอน อย่างเป็นกระบวนการ และแต่งเติมให้เข้มข้นขึ้นตามวัยของการรับรู้ เพื่อให้เรียนรู้และจดจำนำไปใช้เมื่อเติบโตใหญ่ ให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน การศึกษาจึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างพลเมืองให้รับผิดชอบต่อสังคมที่ตนสังกัด คือ ประเทศ

การปฏิรูปการศึกษารอบที่สอง กำลังเริ่มต้น มีระยะเวลาของแผน 10 ปี คือ ปี 2552-2561 จึงควรเป็นแผนที่รองรับการสร้างคน เพื่อ “ไทยเข้มแข็ง” ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีชุมชนท้องถิ่น ไม่มีประเทศ” ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายการจัดการศึกษาจึงต้องปฏิรูปรากฐาน 2 เรื่อง คือ การสร้างท้องถิ่นที่เข้มแข็ง และการสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม คือ การศึกษาที่สร้างคนให้รู้จักคิด มีเหตุผล มีความเข้าใจกิจการสาธารณะและการมีส่วนร่วม

มีจดหมายจาก ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักวิชาการแนวหน้าที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความแข็งแกร่งจากฐานรากของประเทศ เขียนถึงสถาบันนโยบายศึกษา ตอนหนึ่งว่า “สังคมจะมีคน และเลือกเส้นทางที่เหมาะสม ต้องมีราก เรายืดให้มัน จึงจะพึ่งตัวเองได้ อยู่ได้”

รากฐานของประเทศอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ การให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาของท้องถิ่นโดยไม่ยึดติดกับระบบส่วนกลาง และให้เสรีภาพในการคิดนอกกรอบให้มากขึ้น เพื่อจะได้พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นตามพื้นที่และสามารถปฏิบัติได้ สร้างความร่วมมือกันได้ดีกับสมาชิกพหุสังคมของท้องถิ่น โดยแต่ละท้องถิ่นต้องสามารถวางยุทธศาสตร์และสร้างโมเดลของตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องไปเลียนแบบตัวอย่างจากที่อื่น เพราะแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีอัตลักษณ์ และต้องส่งเสริมให้สร้างอัตลักษณ์ของตนให้โดดเด่นจากรากเหง้าของถิ่น เพื่อสร้างความสามารถให้พึ่งตนเองได้มากกว่าการรอนโยบายหรืองบประมาณจากส่วนกลางทั้งหมด

การทุ่มงบประมาณหลักแสนล้านตามโครงการไทยเข้มแข็ง ลงไปในท้องถิ่นทั่วประเทศ ทั้งด้าน
เกษตร สาธารณูปโภค การศึกษา และสาธารณสุข จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพของคนใน
ท้องถิ่นให้มาก เพราะเมื่อไรที่งบประมาณหมดลง คนที่สร้างไว้อย่างดีก็จะเป็นกำลังขับเคลื่อนให้ท้องถิ่น
ทั่วไทยเข้มแข็ง คำตอบทั้งหมดจึงอยู่ที่หมู่บ้าน ไม่ใช่ที่ส่วนกลาง

เมืองไทยในวันหน้า

ที่ผ่านมามีการมองและวิเคราะห์สังคมไทยในอดีตมานานมาก เพื่อไม่ให้เกิดวิกฤตซ้ำรอยเกิดขึ้นแบบซ้ำซาก อีกทั้งยังเป็นการช่วยหาทางป้องกันไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางการเมือง วิกฤตเศรษฐกิจ และกระทั่งปัจจุบันก็มีวิกฤตรัฐธรรมนูญ ซึ่งกลายเป็นประเด็นทางการเมืองของนักการเมืองในวันนี้ที่พยายามจะตีกรอบทุกอย่างให้อยู่ในความพอใจของนักการเมือง โดยที่เอาจำนวนของประชาชนมาเป็นตัวชี้วัดของขั้วพลังความขัดแย้ง

มองเมืองไทยวันนี้แล้ว ยังหาทางออกได้ยาก เหมือนทุกคนติดหล่มทางการเมืองและเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาส่วนอื่นๆ ไปทั้งหมด พาลมองไม่เห็นการพัฒนาสังคมโดยรวมที่เราอาจไม่จำเป็นต้องพึ่งอิงพึ่งพิงหรืออาศัยนักการเมืองที่ท่อบทเดียว คือ การเลือกตั้ง จึงเป็นประชาธิปไตย

ถ้าหากลองย้อนทวนความหลัง เราทุกคนพอจะมีความทรงจำกันอยู่บ้างว่า ในอดีต เราโหมโรงให้ไปเลือกตั้งให้มากๆ ชนิดที่เลือกผู้แทนต้องเลือกพรรค เหมือนเล่นดนตรีต้องเล่นทั้งวง การเลือกผู้แทนจึงเป็นมหกรรมที่ครึกครื้นและพลอยทำให้เศรษฐกิจไทยคึกคักทั่วทุกหัวระแหงด้วยน้ำเงินของนักเลือกตั้งคนไทยตั้งแต่เด็กหัวดำยันผู้เฒ่าหัวหงอกก็จะจำกันว่านี่แหละหน้าประชาธิปไตย ต้องไปเลือกตั้ง

คนไทยจึงเข้าใจว่าประชาธิปไตยจึงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ถ้าไม่มีการเลือกตั้ง การมีรัฐบาล หรือการเลือกผู้แทนราษฎร ก็ต้องผ่านการเลือกตั้งไว้ก่อน จะเป็นตัวตายตัวแทนอย่างไรเสียก็ไม่ดีใจ เพราะแม้จะเป็นนอมินี ก็ผ่านการเลือกตั้งทั้งนั้น ผลจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนนี้จึงทำให้เมืองไทยขาดสุขภาพะทั้งทางการเมืองและสังคม

เมืองไทยในวันหน้า จำเป็นต้องมองให้พ้นไปจากการครอบงำทางการเมือง จากนักการเมืองแบบเดิมๆ แต่ต้องมองเมืองไทยในฐานะที่มีคนไทยทุกคนเป็นหุ้นส่วนทั้งสังคม และเป็นเมืองไทยในสังคมโลก ที่คนไทยทุกคนต้องมีภาระรับผิดชอบต่อการกระทำทั้งต่อภายในรัฐไทยและต่อสังคมนานาชาติ และมองประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิต ที่ต้องแบ่งสันปันส่วนทุกข์สุขทางสังคมร่วมกันอย่างยุติธรรม

การพัฒนาความมั่นคงทางสังคม ต้องได้รับการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมยึดประโยชน์สังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน วิกฤตเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ล้วนเกิดจากการขาดสำนึกทางสังคมหรือสำนึกประชาธิปไตย มองปัญหาทางสังคมไม่ทั่วด้าน ทำให้เกิดปัญหามหาภัยพอกพูนขึ้นทุกอณูของสังคม

เมืองไทยในวันหน้าต้องออกจากประชาธิปไตยอันจอมปลอม ต้องข้ามพ้นจากพรรคการเมืองที่ผูกขาดอำนาจกับผู้นำ และไม่ได้เกี่ยวข้องกับประชาชน แต่ต้องหันกลับมาสร้างความสมดุลทางสังคม สร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายและความยุติธรรมอย่างเสมอภาค และเพิ่มการมีส่วนร่วมตั้งแต่การเริ่มคิด กำหนดและวางแผน กระทั่งสู่การปฏิบัติร่วมกันจากชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่น ภูมิภาค จนถึงระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อลดทอนการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอมที่ถูกกำหนดไว้ก่อนแล้ว

คุณภาพคนไทย : คุณภาพประเทศไทย

สภาพของประเทศได้สะท้อนความอ่อนแอและเผยให้เห็นจุดด้อยในหลายเรื่อง ทำให้เราวนอยู่ในวิกฤตและหาทางออกอย่างยากลำบากเช่นทุกวันนี้

การพัฒนาประเทศทุกยุคทุกสมัย รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก การส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมน้อยใหญ่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับการพัฒนาด้านสังคมที่ทุก รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญในระดับที่เทียบเคียงกัน ดังจะพิจารณาได้จากการละเลยการพัฒนาการศึกษา ของชาติเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งทำให้กำลังคนของประเทศอยู่กับระบบการศึกษาที่ไม่ ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและของโลก

การพัฒนาเศรษฐกิจ จึงควรคู่ไปกับการพัฒนาด้านสังคมพร้อม ๆ กัน คำถาม คือ ด้าน สังคม ควรได้รับการพัฒนาอะไรบ้าง

โดยเหตุที่ “คน” คือ ศูนย์กลางของการพัฒนา พลังการขับเคลื่อนของสังคมจึงมาจากทรัพยากร มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพ มีความรับผิดชอบ รวมทั้งมีสุขอนามัยที่ดีอีกด้วย การจัดระบบ การศึกษานบนพื้นฐานของเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องทำเพื่อพัฒนา ทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือ คนของรัฐ ให้ทำหน้าที่เป็น “พลเมือง” ของรัฐ และให้สามารถเป็นถึงพลเมือง ของโลกได้ด้วยยิ่งดี เพราะเขาสามารถที่จะทำงานได้ทุกที่บนโลกนี้ด้วยศักยภาพที่เพียงพอ

การปฏิรูปการศึกษารอบที่ 2 ที่รัฐบาลกำลังดำเนินการอยู่ จึงควรเป็นไปเพื่อสนับสนุนการพัฒนา ด้านสังคมให้เข้มแข็ง การศึกษาสำหรับอนาคตควรออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของ ปัจจุบันบุคคล ขณะเดียวกันต้องส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในการแสดงออกซึ่งสิทธิของตนเองในพื้นที่ ส่วนบุคคล กระทั่งขยายพื้นที่การใช้สิทธิในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งหมายถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกับผู้อื่นอย่าง เข้าใจ เพื่อให้รู้จักแยกแยะประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์สาธารณะ การศึกษาที่สร้างคนให้มีความรู้ดี และมีจิตสาธารณะ จึงเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายสำคัญ

การเพิ่มขีดความสามารถด้านสังคมด้วยการพัฒนาคน จึงเป็นการสร้างสมดุลในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และสามารถชำระไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นคนที่จะไม่ถูกละเมิดและ ลดทอนคุณค่าลงไปเป็นเพียงปัจจัยการผลิตและแรงงานราคาถูกในระบบเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี การพัฒนาคนด้วยการศึกษาแล้ว การมีระบบสาธารณสุขที่ดี เพื่อให้คนมีสุขภาพดี ก็ จะทำให้การพัฒนาด้านสังคมมีความครบถ้วน

อยากเห็นไทยเข้มแข็ง ต้องทำให้คนไทยเข้มขึ้นด้วยคุณภาพ

ความรู้ คืออำนาจ

ไม่มีใครปฏิเสธว่าการเป็นผู้รู้ ผู้มีการศึกษา เป็นหนทางแห่งโอกาสและเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการต่อยอดไปสู่การที่จะทำอะไรได้มากขึ้น กระทั่งสามารถมีอำนาจที่จะต่อรองกับผู้อื่นและอยู่เหนือผู้อื่นได้ด้วย

เราจึงได้เห็นผู้มีโอกาสทางการศึกษาดีๆ แสดงตัวอยู่เหนือผู้อื่น คนมีความรู้ดี การศึกษาสูง จึงอยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าคนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา และยิ่งกว่านั้น คนกลุ่มนี้ก็มีโอกาสทางการเมืองเหนือชั้นกว่าไปอีก

การศึกษาของชาติปัจจุบันถูกออกแบบมาให้มีความรู้ตามกันอย่างแคบ ทำให้ผู้รับการศึกษาขาดพลัง การมีมหาวิทยาลัยรัฐมากมายทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคในทุกจังหวัด จึงยังไม่มีตัวชี้วัดให้เห็นว่า ความรู้ที่จัดให้ในระบบการศึกษาทุกวันนี้ได้ส่งผ่านสาระความรู้และสร้างโอกาสการมีอำนาจต่อรองให้กับประชาชน

การจัดการศึกษาที่มีได้ให้ผู้รับการศึกษาได้ยึดโยงกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิชาการที่ผู้เรียนไม่สามารถนำมาปฏิสัมพันธ์กับความเป็นจริงและข้อเท็จจริงที่เกิดอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันได้ การศึกษาในลักษณะนี้จึงไม่สามารถปลดปล่อยความเป็นอิสระและความรักในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ เพราะระบบการศึกษาได้ทำหน้าที่ทั้งชักนำ และชี้้นำทางความคิด ทำให้เด็กนักเรียน เยาวชน และผู้ด้อยกว่าทั้งหลาย ไม่มีสถานะที่จะโต้แย้งผู้ใหญ่ได้

การขาดเสรีภาพทางความคิดสะท้อนถึงการไม่บรรลุนิติภาวะทางความคิด จึงทำให้ประชาชนคนไทยยังคงตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ที่มีเครื่องมือที่ดีกว่าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะนักธุรกิจการเมือง และสื่อสารมวลชนที่จัดการแบ่งขั้วแยกขั้วให้กับประชาชนเรียบร้อยแล้ว

การออกแบบในการสร้างความรู้ชุดใหม่และการศึกษาใหม่สำหรับประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศทั้งในระยะสั้น ระยะยาว และระยะไม่สิ้นสุด จำเป็นต้องริบคิด และค่อย ๆ ทอยหย่า คือ การให้ประชาชนมีความรู้และอิสระเสรีทางความคิดในการแสวงหาโอกาสในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เป็นการศึกษาที่จะสามารถพัฒนาพลเมืองให้อยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายทางความคิด ศาสนา และวัฒนธรรม

เป็นการศึกษาที่ให้ความรู้ทางการเมืองควบคู่ไปกับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้เยาวชนและคนทั่วไป สามารถที่จะรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทิศทางของประเทศ กระทั่งสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดการคิดและตัดสินใจทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง

เป็นการศึกษาที่เห็นความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงประเด็นสาธารณะ เพื่อแสดงทัศนะ จุดยืน และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ทั้งนี้ เพื่อเป็นความรู้ที่จะทำให้ประชาชนได้รับการปลดปล่อย ได้อิสราภาพทางความคิด มีเสรีภาพที่จะถกเถียงโต้แย้งประเด็นสาธารณะ กระทั่งประชาชนสามารถใช้พรรคการเมืองและนักการเมืองไปสู่สิ่งที่สังคมต้องการ ไม่ใช่ให้พรรคการเมืองและนักการเมืองใช้ประชาชนขึ้นสู่อำนาจและยังถูกใช้เป็นตัวประกันในความขัดแย้งทางการเมืองอีกด้วย

การปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ที่กำลังทำกันอยู่จึงต้องสร้างความรู้ชุดใหม่ ที่เพิ่มกำลังอำนาจการต่อรองให้กับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

กัณยานน 2553

วิธีคิดเปลี่ยน สังคมก็เปลี่ยนแปลงได้

ไม่ว่าจะก่อนและหลังวิกฤต เราพบว่า “คนไทย” มีปัญหาในตัวเอง นับแต่วิกฤตเศรษฐกิจจากโรคต้มยำกุ้ง จนกระทั่งถึง วิกฤตความขัดแย้งแห่งสี่ ทุกฝ่ายชี้นิ้วไปที่การศึกษาไทยล้มเหลว

สภาหอการค้าไทย องค์กรระดับแนวหน้าในการขับเคลื่อนพลังเศรษฐกิจของประเทศ เสนอให้แก้ไขเรื่องการศึกษาด้วยการพัฒนาศักยภาพคนให้เข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก

รายงานการจัดอันดับวัดความสามารถในการแข่งขันของโลก ไทยอยู่ในอันดับร้อแร่ พร้อมชี้บอกจุดอ่อนอยู่ที่การศึกษาและสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับรายงานจากกระทรวงสาธารณสุขว่าคนไทยมีไอคิวต่ำ อันเนื่องมาจากทุโภชนาการและขาดไอโอดีน อีกทั้งรายงานจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ว่า เด็กไทยมีปัญหาที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เป็นจำนวนมากเพิ่มขึ้นทุกปี

นักวิชาการ นักธุรกิจ ผู้รู้ที่ห่วงใยบ้านเมือง ชี้ไปที่การศึกษาชาติเป็นต้นเหตุ การปฏิรูปการศึกษาล้มเหลว และส่อวาระอบสองที่กำลังทำอยู่นี้อาจหลงผลิตความผิดพลาดซ้ำ ทั้งวิธีคิดและการกระทำกันทั้งกระทรวง ระบบที่พาเด็กไทยคลั่งการแข่งขัน เพื่อให้เก่ง ดี และมีสุขเหนือคนอื่น จนขาดการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การเรียนที่มุ่งสอนแต่วิชาการ โดยขาดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ คิด และวิเคราะห์โดยตัวผู้เรียน ทำให้นักเรียนไทยมีชีวิตมิติเดียว คือเป็นนักเรียนในห้องเรียนตลอดกาล จากอนุบาล จนถึงอุดมศึกษา เราคงคาดเดาได้ไม่ยากว่า พวกเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักสังคมที่เขาอยู่ดีพอถึงขนาดคิดจะรับผิดชอบได้หรือ

ด้วยระบบการศึกษาโตเล่า ผู้นำทางสังคมอย่างนักการเมืองจึงทะเลาะกันไม่เลิก ส่วนเยาวชนอย่างนักเรียนอาชีวะก็ตีกันไม่หยุด กระทั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติบอกว่า เขาแก้ไขไม่ไหวแล้ว ขอให้สังคมช่วยกันดูแลด้วย

ด้วยผลผลิตการศึกษาโตเล่า กลุ่มคนที่เพียงเห็นไม่ตรงกัน ก็สามารถชนฆ่ากันและเผาบ้านเมืองตัวเองให้อับอายชาวโลก พวกเขาเพียงใช้ความรู้สึกแล้วตัดสินใจเพื่อทำการบางอย่าง แต่ไม่ได้ใช้ความรู้สึก

คิด พิจารณาไตร่ตรองต่อผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม ซึ่งไม่พ้นที่ตัวเองก็อยู่ในส่วนความเสียหายนั้นด้วย

ที่ผ่านมาเราถูกสอนให้ทำตามกันมาโดยไม่ต้องคิดอะไร จนเกิดความเคยชิน การเสนอความคิดโต้แย้งที่แตกต่างจึงเป็นเรื่องแปลกประหลาด และถูกกีดกันออกนอกเส้นทางจนหาความก้าวหน้าไม่ได้ อันเป็นการสะท้อนความไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวิถีคิดในระบอบประชาธิปไตย การเรียนการสอนในโรงเรียนก็มีสถานการณ์และบรรยากาศไม่ต่างไปจากนี้ เราจึงใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบไม่สมส่วน ชาติ ๆ เกิน ๆ เข้าทำนองว่ามีของคุณภาพอยู่ในมือแต่ใช้ไม่ได้เต็มที่

สังคมเปลี่ยนแปลงให้ดีกว่าเดิมได้ เพียงพลิกวิถีคิดใหม่ ด้วยการเริ่มจากสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ให้การศึกษาไทย และปลดแอกความรุนแรงแฝงที่มีอยู่ในระบบการศึกษาแบบเดิม ๆ ที่ครูทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของการเผด็จการทางความคิดและการกระทำโดยไม่รู้ตัว ซึ่งได้ส่งผลต่อเด็กไทยที่เรียนรู้ไม่เป็น คิดไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ตก สุดท้ายใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหาเป็นทางออก ซึ่งพวกเขาได้เสพติดมาจากระบบที่หุ้มห่อพวกเขามาตั้งแต่เด็กจนโต

กระทรวงศึกษา ไม่เพียงต้องทำหน้าที่ให้เด็กไทยอ่านออก เขียนคล่อง ให้ได้เท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่เติมเต็มศักยภาพที่สังคมโลกต้องการ คือการสร้างให้คนมีอิสระที่จะคิด กล้าแสดงออก และร่วมรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคมได้ด้วย

ความจำเป็นสำหรับประเทศไทย

ในช่วง 3-4 ปีมานี้ สังคมไทยได้ใช้เวลาไปกับการต่อสู้ทางการเมืองชนิดที่มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายชัดเจน แล้วพ่วงเอาประชาชนเข้าไปร่วมด้วยปริมาณแต่ละฝ่ายจากเรือนหมื่น กระทั่งเป็นเรือนแสน สุดท้ายทุกฝ่ายพ่ายแพ้ ความสูญเสียและความทุกข์โศก คือผลที่ได้รับ

เราปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีประชาชน คนจำนวนมากที่เข้าร่วมการต่อสู้ทางการเมืองแต่ละครั้งยังไม่ใช่ว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายของประชาธิปไตยที่แท้ เพราะคนเหล่านี้ไม่อาจมีส่วนเข้าไปร่วมคิด จากการมีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอในการวิเคราะห์ กระทั่งสามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้เอง หากแต่เขามีความสนใจและติดตาม เกาะติดข้อมูลข่าวสารจากแต่ละกลุ่มที่เขาเชื่อ และไม่แสวงหาข้อมูลอื่นใดเพื่อศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งไม่สามารถนำสู่การค้นพบความคิดใหม่ และตัดสินใจใหม่ด้วยตัวเอง จึงกลายเป็นการทำตามกลุ่มที่เชื่อว่าคนหมู่มากเชื่อ แล้วก็เชื่อตาม

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจึงพบเห็นว่ามีคนอีกจำนวนมากที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง หรือการต่อสู้ทางการเมือง เป็นการเข้าไปให้ความร่วมมือจากการกำหนดไว้แล้วของผู้นำหรือแกนนำเป็นหลัก

การมีส่วนร่วม กับ การเข้าไปร่วมมือในทางการเมือง จึงมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

การส่งเสริมสิทธิพลเมือง เพื่อให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในวิถีทางประชาธิปไตยว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองคืออย่างไร จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมไทยต้องทำความเข้าใจให้ชัด

ด้วยการจัดการศึกษาทางการเมืองสำหรับประชาชนอย่างเป็นอิสระ ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้านการเมืองโดยปราศจากการครอบงำ และการชี้แนะ ทั้งที่เป็นความรู้โดยเนื้อหาสาระ และการสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เช่น การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การรู้จักคัดกรองเลือกรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสามารถทำได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้คนไทยรู้จักคิดวิเคราะห์จากการได้ข้อมูลที่เพียงพอและแน่นอน เขาเหล่านี้ก็จะกลายเป็นผู้เล่นหรือผู้แสดงทางการเมืองที่กระตือรือร้น ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำทางการเมืองหรือผู้ตามแต่เพียงฝ่ายเดียว

เขาเหล่านี้จึงสมควรได้รับการส่งเสริมโอกาสทั้งการเรียนรู้และทางทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการกำหนดบทบาท เพื่อให้เขาได้รับการพัฒนาจากประชาชนผู้ที่เพียงแค่ให้ความร่วมมือและทำตามผู้อื่น ได้กลายเป็นพลเมืองผู้มีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางทางการเมืองอย่างแท้จริง

การแสวงหาแนวทางและวิธีการในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ด้วยการบ่มเพาะให้คนมีทัศนคติ ความคิด และค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้อง และฝึกฝนให้มีการปฏิบัติให้สอดคล้องต้องกัน จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันทำโดยไม่ให้อยู่ในกรอบและวิธีการเดิม ๆ

เพื่อให้สังคมไทยหลุดพ้นจากการทำตามกันเป็นกระแส และสร้างความเสียหายมาอย่างต่อเนื่อง การสร้างกระบวนการทัศนียภาพใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการสนับสนุน

...กว่าจะเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาหรือผู้ที่สนใจการพัฒนาการศึกษาของชาติคงได้พบกับคำว่าพลเมืองบ่อยขึ้น หัวข้อใหญ่ของคำนี้ก็คือ “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” เรื่องใหญ่ที่กระทรวงศึกษากำลังขับเคลื่อนให้เป็นวาระแห่งชาติขณะนี้

คือการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อสร้างพลเมืองใหม่ให้ถึงพร้อมความคิดดี และมีความรับผิดชอบ คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่เป็นด้านตรงข้ามแบบที่ทำกันแต่เดิม คือการกระตุ้นให้เยาวชนค้นพบตัวตนของตนเอง ผ่านการคิดและค้นหาความเชื่อมโยงตนเองกับข้อมูลต่างๆ และกับสังคมทั้งจากใกล้ตัว ไปสู่สังคมไกลตัว เป็นการสร้างกระบวนการคิดและการค้นพบจากการผสมผสานความรู้ ข้อมูลและประสบการณ์ทั้งจากอดีต ปัจจุบัน และเชื่อมโยงกับอนาคต ทำให้พวกเขามองเห็นอนาคตของตนเอง และของสังคมจนเกิดความมั่นใจในตนเอง เป็นการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีเสรีภาพ

ด้วยการค้นพบเช่นนี้ เขาจึงเป็นหนึ่งในผู้กระทำให้สังคมก้าวหน้าด้วยจิตวิญญาณสาธารณะ ซึ่งระบบการศึกษาไทยยังไม่ได้ทำ ซึ่งเป็นการสวนทางกับการมีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออกของสังคมประชาธิปไตย

คนในยุคสังคมที่พึ่งความรู้นั้น เพียงให้อ่านออกเขียนได้ รู้คณิต วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเท่านั้นจะไม่เป็นการเพียงพอเสียแล้ว เพราะทุกอย่างในโลกเชื่อมต่อกันหมดด้วยความเร็วเป็นวินาที แต่เยาวชนไทยยังไม่อาจสามารถที่จะเชื่อมต่อดตนเองให้เข้ากับสังคมไทยและสังคมโลกได้ด้วยทักษะการคิดและการแสดงออกซึ่งจะต่อยอดข้อมูล และพัฒนาให้เป็นความรู้ชุดใหม่ได้ด้วยตนเอง การศึกษาตามที่เป็นอยู่ทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ นอกจากทำและทำตามต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะที่โลกได้เปลี่ยนไปไกลแล้ว จากยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 20 ที่คนมีราคาตัวแค่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักร แต่ศตวรรษที่ 21 ทุนมนุษย์ คือ ค่าความรู้ที่เกิดจากการคิดค้น นวัตกรรม และสามารถบริหารจัดการความรู้ให้เป็นสินทรัพย์ได้

โดยเหตุที่มนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับยีนประชาธิปไตย อีกทั้งประชาธิปไตยก็ไม่ใช่เครื่องจักรที่จะเดินเครื่องไปได้เอง การสร้างคนให้เป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย จึงต้องได้รับการส่งเสริม ดูแล ให้เติบโตตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ทั่วทั้งสังคม เพื่อให้ระบบประชาธิปไตยเดินไปได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างทุ่มเทและกว้างขวาง

พลเมืองจึงจำเป็นที่จะต้องมิกิจกรรมเพื่อยึดโยงตนเองกันส่วนรวม เพื่อสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมกำหนดและตัดสินใจต่อนโยบายผ่านระดับต่างๆ การศึกษาจึงจำเป็นต้องเปิดช่องเพื่อให้เกิดกิจกรรมในส่วนนี้ด้วย

จุดหมายปลายทางของสังคมประชาธิปไตย คือ สันติสุข แก่นกลางของความสุขและสันติ คือ ศีลธรรม พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องได้รับการบ่มเพาะให้เข้าถึงธรรม ที่ทุกศาสนาสอนให้ มนุษย์มีความรักต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน และมีความยุติธรรม

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองจึงพึงมีเป้าหมายที่สร้างคนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีความสามารถเพื่อที่จะคิดและรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวมได้ด้วย

เดินไปข้างหน้าประเทศไทย โปรดทบทวนอีกครั้ง

แม้การเลือกตั้งจะผ่านไปด้วยดี อีกทั้งมีนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเป็นที่เรียบร้อย และแม้ว่าความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองจะยังคงค้างอยู่ในสังคม แต่ ณ วันนี้ ทุกฝ่ายต้องพยายามจัดที่ทางให้ความขัดแย้งและความเรียกร้องต้องการของทุกฝ่ายได้เข้าไปอยู่ภายใต้การบริหารจัดการในครรลองของระบอบประชาธิปไตย

พูดให้ชัดแบบไม่ให้ติดลบ เราต้องช่วยกันนับหนึ่งกันอีกครั้งสำหรับประเทศไทย

เรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าใครเข้ามาเป็นรัฐบาลก็จะให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาปากท้องเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องมีความต่อเนื่อง เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนแต่ละต้องได้และได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ด้อยโอกาส ผู้ที่มาดูแลกำกับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศจำเป็นต้องมีความรู้สึกทั้งเรื่องในประเทศและต่างประเทศ เพราะระบบเศรษฐกิจมีลักษณะพึ่งพิงอิงกัน ไม่สามารถอยู่แยกแบบโดดเดี่ยวกัน ประเทศไทยต้องทำมาค้าขายกับคนทั้งโลก

เรื่องการเมือง เสถียรภาพทางการเมืองเป็นเรื่องใหญ่ เศรษฐกิจจะดีก็อยู่ที่ผู้บริหารประเทศซึ่งเป็นนักการเมือง การสร้างความมั่นคงทางการเมืองเพื่อประคองระบอบการปกครองให้อยู่ได้ตามกติกาและแน่นอน การเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นกระแสหลักของโลกที่ประเทศไทยก็อยู่ในนี้ด้วย จำเป็นที่เราจะต้องสร้างให้การเมืองมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมประชาธิปไตย ให้มีการรับฟัง มีการแสดงออกที่รับผิดชอบ ไม่ไปละเมิดผู้อื่น ไม่สร้างวาทกรรมทางการเมืองที่นำไปสู่ความร้ายฉาน ซึ่งผู้นำทางการเมืองต้องแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่าง แต่โดยทั่วไปนักการเมืองไทยมักเป็นผู้ทำลายบรรยากาศเสียเอง ทั้งที่พวกเขาล้วนเดินอยู่แถวหน้าสุดของกระบวนการประชาธิปไตย

เรื่องการศึกษา นอกจากจะเป็นเรื่องสำคัญที่นักการเมืองส่วนใหญ่มองข้ามแล้ว ยังเป็นเรื่องหลักของทุกเรื่องในการขับเคลื่อนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ แม้แต่ในคำประกาศแถลงนโยบายของรัฐบาล ก็ไม่ได้แสดงถึงความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาอย่างชัดเจน แม้ว่าขณะนี้เราอยู่ในรอบที่สองของการปฏิรูปการศึกษาช่วงปี 2553-2561 ซึ่งต้องการความสามารถของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบสูงทั้งต่อตนเองและสังคม ไม่ให้คนไทยถูกชักจูง ครอบงำ เดินตามหลังใครง่าย ๆ โดยขาดข้อมูล ความรู้ ความคิด และวิจรรณญาณอีกต่อไป การสร้างพลเมืองให้ฉลาดคิด ปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก จึงเป็นเงื่อนไขหลักให้คนไทยเป็นพลเมืองที่พึ่งพาตนเองและช่วยเหลือส่วนรวมได้ อีกทั้งยังจะสามารถนำพาประเทศก้าวสู่ประชาคมนานาชาติได้ด้วย การศึกษาเช่นนี้จึงอยู่ในวิถีของประชาธิปไตยอีกด้วย

การศึกษาที่ผ่านมาทำให้เราล้าหลัง การเมืองที่แล้วมาทำให้เราถอยหลัง และสร้างภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลใหม่ที่ประกาศออกมาไม่มีวาระสานต่อการปฏิรูปการศึกษา หากจะนับหนึ่งแล้วเดินไปข้างหน้า โปรดทบทวนนโยบายหลักเรื่องการศึกษาเป็นเรื่องเร่งด่วนพอ ๆ กับเรื่องเศรษฐกิจและการเมือง เพราะการสร้างความสามารถของ

พลเมืองที่อยู่ในทุกสาขาอาชีพของสังคมนั้น เราจะได้ความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและความ
มั่นคงทางการเมืองไปพร้อมกัน

การเมือง การศึกษา และการค้า

ไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่รัฐบาลชุดปัจจุบันไม่ได้จัดวาระการศึกษาของชาติให้เป็นเรื่องเร่งด่วน ทั้งที่เป็นเรื่องจำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่องและให้เกิดมรรคผล เรื่องการปฏิรูปการศึกษาเพราะเท่ากับเป็นการปฏิรูปสังคม ปฏิรูปคน ให้มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีความรู้ มีคุณธรรม อันจะกลายเป็นการเพิ่มพูนทุนทางสังคมโดยไม่รู้จักและยั่งยืนด้วย

ในทางสังคมและการเมืองนั้น หน้าที่สำคัญโดยตรงของรัฐก็คือการจัดความยากจน และการให้การศึกษาแก่ประชาชน

การให้การศึกษาแก่ประชาชน จึงเป็นวิธีที่จะเปลี่ยนคนยากจนและขาดโอกาสทางสังคมให้เป็นคนที่มีความรู้และสามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคมได้ อีกทั้งยังจะสามารถสร้างความมั่งคั่งและอำนาจให้แก่ตัวเองและสังคมประเทศชาติได้ด้วย

การศึกษาจึงเป็นทั้งเครื่องมือของรัฐ และเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับแต่งพฤติกรรมของมนุษย์ให้ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ของความเป็นมนุษย์และของสังคม

เป้าหมายปลายทางของการศึกษา จึงมีเพื่อการฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักคิดผ่านกระบวนการคิดให้เป็นมนุษย์ผู้รู้คิดและรู้ธรรม เพราะความหมายของความเป็นมนุษย์นั้นคือเป็นผู้มีจิตใจสูง คือมีคุณธรรมนั่นเอง

มีคำกล่าวเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า “ความรู้ คือ อำนาจ” ดังนี้ จึงมีแต่การให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และโอกาส ประชาชนจึงจะสามารถมีอำนาจต่อรอง และสร้างช่องทางการปกป้องผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวมได้ อีกทั้งยังจะเป็นผู้มีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองอย่างกระตือรือร้น ไม่ยอมให้ใครมาครอบงำความคิดได้ง่ายๆ

ทิศทาง หรือยุทธศาสตร์การสร้างคน เพื่อไปสร้างชาติ จึงอยู่ในมือของนักการเมืองหรือรัฐบาลว่าจะให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด

กล่าวสำหรับสังคมที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลที่ดีจึงต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศ คือการสร้างการศึกษาที่จะเปลี่ยนประชาชนคนส่วนใหญ่ที่ร่ำรวยและรับผิดชอบน้อย ให้เป็นพลเมืองผู้มีทั้งความรู้ ความคิด และความรับผิดชอบต่อที่จะสามารถกำหนดทิศทางทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศได้

การศึกษา กับ การเมือง จะพิจารณาในแง่ใดก็ไม่สามารถแยกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้ ในประเทศที่พัฒนาทั้งหลายเขาจึงให้พลเมืองได้รับการศึกษา มีความรู้ และมีทักษะทั้งทางสังคมและการเมืองไปพร้อมๆ กัน เพื่อไม่ให้คนละทิ้งการเมือง หรือเฉื่อยทางการเมือง มิเช่นนั้น นักการเมืองก็จะฉวยโอกาส “เล่น” การเมืองกันเอง โดยมีประชาชนเป็นเพียงผู้ดู

การใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้นักพ้นจากความทุกข์ยาก ความไม่รู้ เป็นเบี้ยล่างทางสังคม จึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนของรัฐบาล ที่จะต้องลงทุนและทุ่มเทสรรพกำลังเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์ให้มีศักดิ์ศรี และเพื่อลดปัญหา

จากความ “เหลื่อมล้ำ” ที่ตักค้ำมายาวนานจากโครงสร้างทางอำนาจทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การศึกษา แม้จะต้องเป็นการลงทุนทางสังคมอย่างหนึ่งของรัฐ แต่ย่อมมิใช่การลงทุนเพื่อการต่อยอดทางธุรกิจการค้าแต่อย่างใด แต่ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันได้มีกระแสแนวคิดทางธุรกิจมากขึ้น ดังที่มีคำเชิญชวนให้เข้าเรียนในสถาบันการศึกษาบางแห่งว่า “จ่ายครบจบแน่” ซึ่งกลายเป็นค่านิยมที่ลบล้างเป้าหมายและปรัชญาการศึกษาโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ ชาวที่ว่ารัฐบาลจะยอมให้โรงเรียนเก็บเงินกินเปล่า หรือ แป๊ะเจี๊ยะ จึงตีความเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ว่า รัฐบาลกำลังใช้การศึกษาให้คนมีเงินอยู่เหนือคนอื่นที่มีเงินน้อยหรือไม่มีได้สิทธิทางการศึกษา ทั้งที่การศึกษาต้องเปิดโอกาสให้เข้าถึงอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ หากการศึกษาสามารถใช้เงินซื้อเอามาได้ง่ายๆ การศึกษาก็ไม่ต่างอะไรกับการค้าที่แข่งขันกันทุกเรื่อง เพื่อผดุงโอกาสของกำไรที่รออยู่เบื้องหน้า แล้วทิ้งขยะและความเสื่อมทรุดไว้ให้สังคมจนไม่อาจเยียวยาได้ การเมือง การศึกษา และธุรกิจการค้าที่ขาดคุณธรรมจึงไม่มีอะไรแตกต่าง
